

ОЗДОРОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК СУСПІЛЬНИЙ ЗАПИТ СЬОГОДЕННЯ

Вовчик-Блакитна О.О.

кандидат психологічних наук, провідна наукова співробітниця лабораторії
екологічної психології

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України,

Гурлева Т.С.

кандидат психологічних наук, старша наукова співробітниця лабораторії
консультативної психології і психотерапії

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Дотримання умов екологічності середовища буття людини – природного, просторового, освітнього, побутового, міжособистісного, інформаційного тощо є потужним суспільним запитом сьогодення [3]. Особливо гостро постає нині питання оздоровлення, екологізації медіа-середовища саме в Україні, оскільки вплив ЗМІ поєднується з несприятливим психологічним тлом, пов'язаним із соціально-економічною напруженістю, військовою агресією з боку сусідньої держави, анексією частини території. Перебуваючи в неблагополучних, ворожих, агресивних, загрозливих для людського існування умовах, людина, особливо юна, без вчасної допомоги і підтримки може втрачати психологічну опору і позитивну перспективу майбутнього [1; 2; 3].

Політичні та економічні потрясіння в Україні створюють сприятливий ґрунт для сайтів з фейковими матеріалами серед ЗМІ – тому важливо навчитися ставитися до такої недостовірної і неправдивої інформації особливо виважено та критично. ЗМІ мають сприяти розвитку громадянина, патріота, а також унікальної особистості, котра здатна змінювати себе саму і навколишній світ. Зауважимо, що розвиток особистості є неперервним процесом, і він продовжується навіть за найнесприятливіших умов, які є нині в Україні.

У працях вчених, які працюють в руслі позитивної психології, підтверджується теза про те, що позитивні особистісні фактори, сильні сторони особистості можуть виконувати профілактичну, захисну функцію,

знижуючи ризик появи невдоволення життям, депресії, хвороб та дезадаптації, а отже формувати орієнтований на здоров'я вектор побудови стосунків зі світом [1; 3]. Наростання проявів психологічного неблагополуччя серед молодшого покоління виявляється в проявах агресії, тривоги, апатії вже в дошкільному віці. Це стало вагомим сигналом до переосмислення парадигми реально діючих стосунків світу дорослих і світу дітей, налагодженню справжнього порозуміння та взаємодії між різними поколіннями, а також державою, владою і суспільством.

Психологічні спостереження авторів тез свідчать, що для наших юних співгромадян стали більш чіткими обриси таких явищ, як війна і безпека, жорстокість і душевність, підступність і шляхетність, любов і ненависть, благополуччя і страждання. Наразі зріс запит на доброту, взаємну підтримку, людяність, актуалізувались базові моральні настанови, котрі спонукають людину, визначаючи на її повсякденну поведінку. Підкреслимо, що саме світ дорослих через створене соціокультурне, зокрема інформаційне, середовище несе конкретне послання для молодших членів суспільства, викликає до життя, заохочує та розвиває ті чи інші почуття, людяні та шляхетні або агресивні і жорстокі. Нинішню молодь хвилює запитання, куди звертатися, аби запропонувати власну допомогу іншим, і в яких формах її проявити. Це особливо важливо, бо саме такі особистості, отримуючи незамінний особистісний та громадянський досвід, відчуття єднання не лише зі своєю ріднею, а й із незнайомими людьми, об'єднаними спільністю ідей та переживань, сьогодні творять та зміцнюють, цементують країну, роблять її сильнішою.

У становленні самосвідомості підлітка і юнака важливе місце посідає наслідування моделі поведінки дорослих та старших, орієнтація на певні еталони, і саме під час активної залученості до суспільного життя, особливо в складні часи для усієї країни, укріплюється психологічна база ціннісних орієнтацій. Все це залежить від міри включеності, співдії в критичні моменти суспільного життя сім'ї, школи, міста, країни, розширення кола спілкування з

людьми різних соціальних, вікових груп, а також від донесення через медіа важливості спільних зусиль задля відстоювання свободи та цілісності держави.

Подолання наслідків і недопущення впливу негативних факторів сучасного медіа-середовища видається можливим лише на шляхах визнання існування проблеми як такої, забезпечення умов для реалізації рівноправної взаємодії, реальної гуманізації стосунків дорослого співтовариства зі світом дітей та підлітків, держави і самоорганізованого громадянського суспільства.

Електронні засоби масової інформації перетворилися на могутнє знаряддя не тільки отримання будь-якої інформації, а й політичного «тиску» на громадську свідомість, яке здатне впливати безпосередньо на прийняття людиною рішень, визначати поведінку як окремої особистості, суспільного прошарку, так і громади, суспільства, а значить і на формування стратегії розвитку цілої держави.

Протиставити явищам так званої катастрофічної, апокаліптичної, руйнівної свідомості можна оптимістичне налаштування на життя. Відповідний підбір тем висвітлення у ЗМІ, тональності подачі матеріалу, баланс «позитив-негатив» на користь позитивного контенту, яскравих проявів творчості та мужності, сміливості та доброти наших співвітчизників у повсякденних ситуаціях, розвиток критичності через надання альтернативних точок зору, стимуляція роздумів та самостійного пошуку сенсів – такими є загальні рекомендації з оздоровлення інформаційного середовища. Причому ця тенденція має простежуватися і охоплювати різні ЗМІ, стати сутнісною ознакою вітчизняного медіа-простору. Саме оптимістичне налаштування особистості виступає тим фундаментом, що об'єднує і підтримує так звані гармонійні характерологічні особливості особистості (відповідно до великої п'ятірки OCEAN: відкритість досвіду; усвідомлення; екстраверсія; доброзичливість, здатність прийти до згоди; нейротизм). Оптимістичний погляд на життя виступає і засобом профілактики, який перешкоджає інформації наносити руйнівний вплив на

психіку людини. Тому надзвичайно важливим вважаємо заохочувати громадян протистояти негативній інформації, допомагати думати, свідомо сприймати інформацію і критично дивитись на доцільність застосування у власному житті моделей поведінки, які пропонує ТБ, Інтернет, радіо, преса тощо.

Доволі позитивними є тенденції, що намітились останнім часом, адже фіксується наявність значної кількості радіо-телепередач, друкованих видань, які містять інформацію, що гармонізує особистісний розвиток підростаючого покоління, розгортає дискусії в суспільстві, об'єднує зусилля в напрямку виховання внутрішньої опірності до тих матеріалів, які руйнують, ослаблюють особистість споживача інформації, натомість - налаштовують на оптимізм, сприяють переживанню психологічного благополуччя. Це, зокрема, широке інформування щодо суспільної цінності відповідального батьківства: такі кроки дають надійний захист дітям від негативного впливу агресивного середовища, підвищують рівень емоційного благополуччя та духовного здоров'я. Часто дорослі самі потребують допомоги і підтримки, спрямування уваги чи розширення поля бачення інформації та різноманітності підходів до аналізу суті подій, врахування їхніх смаків і вподобань.

У нинішній соціокультурній ситуації важливо акцентувати увагу на необхідності «оздоровлення» мас-медійного середовища. Ми бачимо конструктивний шлях в активізації інтерактивної взаємодії людини та медіа, у відкритій і щирій дискусії в різноманітних аудиторіях, на сторінках газет і журналів, у радіо-і телестудіях, Інтернет-просторі.

Суттєво, аби ті, хто доносять інформацію, й ті, що її сприймають, були рівноправними суб'єктами взаємодії. Тому важливими є максимальна обопільна довіра і взаємоповага до співрозмовників. Це сприяє критичності глядача і слухача, більш зваженій оцінці ним різних точок зору. В друкованих засобах масової інформації таку роль виконує журналіст, який пише матеріали на хвилюючі соціально-психологічні теми, і психолог, який

може допомогти людині активізувати власні резерви, щоб впоратися з актуальною життєвою проблемою. Завданням психологів є забезпечити споживача інформації від маніпулювання як з боку вітчизняних ЗМІ, так і з боку інших джерел, оскільки маніпуляція свідомістю – це є несвобода, своєрідне панування над духовним станом людей, управління ними шляхом нав'язування ідей, установок, мотивів, стереотипів поведінки, вигідних суб'єкту впливу. Психолог, надаючи психологічну допомогу у просторі мас-медіа, наголошує, що будь-яка інформація має перевірятися, кожна нова ситуація потребує нових даних, нового їх аналізу. Важливо заохочувати людину, яка звертається до фахівця, критично мислити, брати особисту відповідальність за споживання і передачу будь-якої інформації іншим людям, вчити протистояти маніпуляції та дезінформації, звертаючись до різних джерел і прислухаючись до власного сумління.

Необхідним вважаємо підвищення кваліфікаційного рівня психологів, які виступають і спілкуються з громадянами через різні ЗМІ. Важливим є усвідомлення фахівцями особистої і професійної відповідальності за зміст того, що вони намагаються донести до слухача, глядача, читача, вибір психологом стилю спілкування. Шанобливе ставлення до людини, довірливе спілкування з нею через різні ЗМІ є запорукою психологічної рівноваги людини, усвідомлення нею конкретної життєвої проблеми і власних ресурсів у її конструктивному вирішенні. Психологічне благополуччя українця, яке підтримується та актуалізується при взаємодії з медіа-психологом, поширюється на реальні життєві ситуації життєдіяльності людини, допомагає в оптимальному визначенні нею цілей сьогоденного дня та в майбутньому.

Література:

1. Вовчик-Блакитна О.О., Гурлева Т.С. Мас-медіа як простір психологічної допомоги. Методичний посібник: Психологічна допомога постраждалим внаслідок травматичних подій. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://lib.iitta.gov.ua/10777/1/Гурлева \(2015\) Середовище мас-медіа.pdf](http://lib.iitta.gov.ua/10777/1/Гурлева%20(2015)%20Середовище%20мас-медіа.pdf)
2. Гурлева Т.С., Вовчик-Блакитна О.О. Оздоровлення соціокультурного середовища дітей як психологічна проблема. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. С. 32-34.
3. Соціально-психологічні засади становлення екологічно орієнтованого способу життя особистості: монографія /за ред. Ю.М. Швалба. – Київ: Педагогічна думка, 2015.